

OLE BUSCK

Tidligere skibsbygger og konsulent i SID, i dag lektor ved Aalborg Universitet.

Jeg er uddannet cand.fil. i dobbelt forstand, idet jeg både er kandidat fra samfundsfag ved Københavns Universitet og skibsbygger fra Helsingør værft. I 14 år var jeg miljøkonsulent i SID (i dag 3F), hvor jeg arbejdede med både arbejdsmiljø og miljø. Efter nogle år i Mellemamerika har jeg de sidste 8 år været ansat ved Aalborg Universitet, hvor jeg anvender alle de erfaringer, jeg har gjort i fagbevægelsen og i arbejdet med de globale miljøproblemer.

BÆREDYGTIG BESKÆFTIGELSE

AF OLE BUSCK Det synes umiddelbart svært at forestille sig fagbevægelsen kæmpe for noget andet end økonomisk vækst, for det har den jo altid gjort. Men hvis det virkelig er beskæftigelse og gode arbejdsforhold, fagbevægelsen kæmper for, så kan økonomisk vækst ikke længere være svaret. Ved i stedet at sætte bæredygtig jobudvikling i centrum kan fagbevægelsen engagere medlemmerne og genskabe sin historiske position som samfundsforandrende kraft.

Fagbevægelsen har i tidligere faser af kapitalismen haft en enorm betydning som samfundsaktør i den proces, hvor en tøjlesløs markedsøkonomi blev reguleret til i højere grad at tjene almene interesser. Det er en kendsgerning, at fagbevægelsen i Norden, i det meste af Europa og i de angelsaksiske lande, til og med i USA, har spillet en stor rolle i tilblivelsen af de „socialstater“ og den „blandingsøkonomi“, som voksede frem især efter 2. verdenskrig. Det var ikke uden grund, at Margaret Thatcher og Ronald Reagan vendte sig mod fagbevægelsens samfundsmæssige styrke, da de satte deres nyliberale felttog ind i 1980'erne.

Herhjemme har fagbevægelsen „sejret ad helvede til – godt“ med LO-formand Thomas Niensens ord, omend arbejdsgivernes ret til at lede og fordele arbejdet og virksomhedernes konstante fokus på rationalisering og produktivitetsforøgelse aldrig er blevet antastet. Velstanden voksede, og også velfærden, især i de første årtier efter

krigen. Bortset fra den voksende gruppe af udstødte på overførselsindkomster har fagbevægelsen kunnet indfri sit hovedmål: At sikre beskæftigelsen. På arbejdspladserne sikrede samarbejdsregimet mellem arbejdsgivere og fagbevægelsen, at styrkepositioner kunne opretholdes, og at arbejdsgiverne kunne fastholdes på forhandling og kompromis.

Det blev sværere at opretholde styrken både på arbejdsmarkedet og i samfundspolitikken i øvrigt efterhånden som, den nyliberale politik slog igennem fra slutningen af 1970'erne. Den såkaldte velfærds kapitalisme blev erstattet af en „konkurrence kapitalisme“ allerede i 1990'erne og „Welfare“ blev til „Work first“. Under den borgerlige regering har den danske „flexicurity“ model for arbejdsmarkedet fået et afgørende knæk: Mens virksomhederne fortsat kan hyre og fyre uden begrænsninger, er lønmodtagernes sikkerhedsnet som ledige alvorligt forringet.

Parallelt med denne udvikling har LO-fagbevægelsens medlemmer i stigende grad vendt den ryggen. 2-300.000 medlemmer er over få år forsvundet, og interessen blandt de yngre har aldrig været lavere. Selv ikke den stærkt stigende ledighed fra 2008 har vendt billedet, i 2009 meldte 34.000 sig ud. Nogle mener, det er fordi medlemmerne oplever, at fagbevægelsen har solgt ud af sine mærkesager, især lønnen, andre peger på ændringen af a-kassereglerne, der har givet de „gule“ fagforeninger frit spil for slagtilbud. Men der kan tænkes andre, dybere årsager til, at lønmodtagerne har mistet interessen for fagforeningen. Uanset hvad, så er medlemmernes manglende opslutning og den stærkt faldende faglige aktivitet på arbejdspladserne et fatalt svaghestegn. Det giver arbejdsgiverne og den borgerlige fløj blod på tanden og styrker deres filosofi om, at enhver er sin egen lykkes smed, som markedet rækker sin usynlige hånd til.

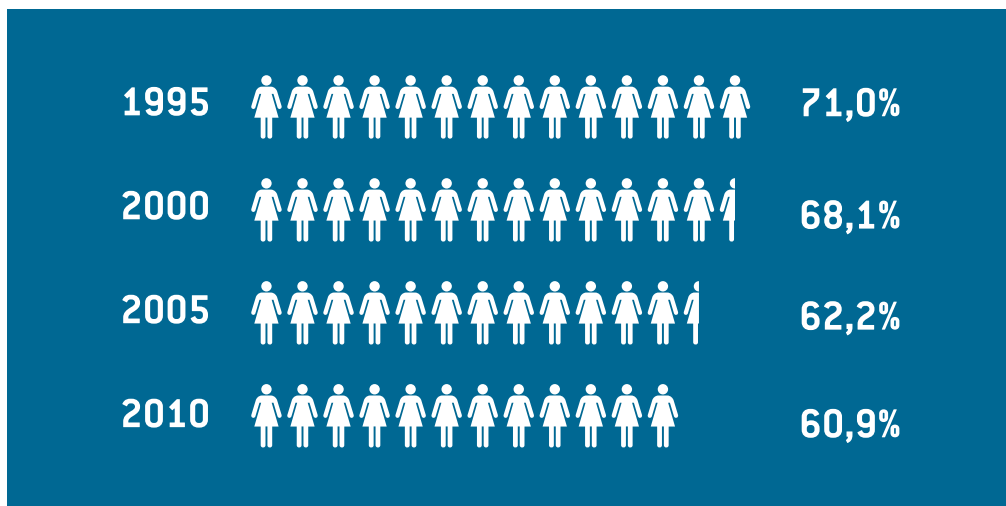
Der savnes i fagbevægelsen en erkendelse af, at tiden med en mere reguleret kapitalisme, der respekterede fagbevægelsen som en vigtig medspiller i opretholdelsen af social stabilitet og dermed også økonomisk vækst, er uigenkaldeligt forbi. Denne Keynes-inspirerede form for kapitalisme, der indebar en slags „social kontrakt“ mellem samfundsklasserne til gavn for både beskæftigelse og vækst, fungerede fra midt i 1930'erne og frem til 1970'erne, hvor den blev fundet hæmmende for kapitalens fortsatte ekspansion. De samfundsmæssige institutioner og reguleringen af økonomien

blev anset som en lænke i jagten efter ressourcer og profiler, som i tiltagende grad foregik på tværs af nationale grænser. Selv ikke den nylige finanskriser synes at have bragt kontrol og regulering af kapitalen på mode igen. Med gigantiske statstilskud synes politikerne tværtimod opsat på at give finanskapitalen kunstigt åndedræt.

” Der savnes i fagbevægelsen en erkendelse af, at tiden med en mere reguleret kapitalisme, der respekterede fagbevægelsen som en vigtig spiller, er uigenkaldeligt forbi.

Historien gentager sig

I historisk perspektiv er den nyliberale udviklings forherligelse af markedet for længst beskrevet af blandt andre Karl Polanyi i *The Great Transformation* fra 1944. Opgivelsen af markedsregulering har historisk altid resulteret i en frigørelse af økonomien fra ethvert samfundsmæssigt ansvar. Det interessante for Polanyi var de uundgåelige sociale konsekvenser af sådanne historiske bølger. Ligeså falsk som forestillingen om markedets selvregulerende kraft er, ligeså sikkert er det, at frisættelsen af markedet resulterer i en folkelig, samfundsmæssig modbevægelse som reaktion mod tøjlesløsheden og dens sociale effekter. Hvilken politisk karakter denne modbevægelse får,

Figur 1. Organisationsgraden blandt de beskæftigede har været stødt faldende de sidste årtier. Kilde: Jesper Due & Jørgen Steen Madsen, KU 2010.

er det derimod ikke til at forudsige. For Polanyi var fascismen et lige så sandsynligt resultat som den regulerede socialstat, der voksede frem med arbejderbevægelsens deltagelse i nogle europæiske lande og til dels i USA.

Det synes i dag udelukket at forestille sig en tilbagevenden til mellem- og efterkrigstidens regulerede kapitalisme. Keynesianisme, statskontrol og genskabelsen af en „social kontrakt“ er uspiselig for de nuværende magthavere. De strukturelle forudsætninger har med globalisering, multinationale selskabers og finanskapitalens dominans også ændret sig radikalt. Dertil kommer, at arbejderbevægelsen langt fra udgør den folkeligt mobiliserende og samlende kraft, som tidligere gjorde den til en uomgængelig medspiller. Endelig er der i befolkningen sket en kulturel

individualiseringsproces, som afspejler en myndiggørelse, men også en rodløshed. Lønmodtagerne identificerer sig ikke længere automatisk med fagbevægelsen eller et arbejderparti.

Hvilken form for folkelig modbevægelse er da mulig? Og hvem skal gå forrest i kampen for et alternativ til en tøjlesløs markedskapitalisme, som udover sine indbyggede krisetendenser tilmed løber ind i stigende vanskeligheder og konflikter ved fremskaffelsen af de ressourcer og bortskaffelsen af det affald, som vækstparadigmet er forbundet med?

Der har allerede længe tegnet sig konturerne af en folkelig modbevægelse, der ligesom fascismen ser årsagen til den sociale utryghed i kraft af økonomiens frisættelse i „de fremmede“. Det er xenofobien, herhjemme udtrykt ved Dansk

Folkeparti. Det er uvist, hvor stor og omfattende denne modbevægelse kan blive, men fronterne skærpes nationalt som globalt. Det værste er, at partiet formentlig med rette kalder sig Danmarks største arbejderparti. På byggepladserne, i fabrikernes og butikernes kantiner mv. høres ofte partiets retorik, når talen falder på, hvorfor beskæftigelsen er truet og den sociale trykthed forsvundet.

Fagbevægelsens svar

Det er i denne sammenhæng fagbevægelsen skal kende sin besøgstid. Den har ikke længere den position eller magt, der skal til for at afbalancere kapitalens finansielle og globale udskejelser. At fastholde den gamle strategi som vækst-partner for kapitalen er ikke længere et troværdigt svar på den rodløshed og utryghed, der præger dagens arbejdspladser. Både på private og offentlige arbejdspladser er styringen efter markedskoncepter i tiltagende grad tilrettelagt af en fjern ledelse, og risikoen, for at arbejdets indhold og formål forandrer sig, er blevet et belastende pres, som fællesskab og tillidsfolk ikke længere kan hamle op med. Det ses i statistikkerne over psykiske arbejdsskader og udstødning, som har været i stigning samtidig med, at den nye „fleksible“ kapitalisme har bredt sig, og det ses i den manglende opslutning til det faglige arbejde. Rodløsheden næres af arbejdets og arbejdsforholdets uophørligt skiftende karakter, og den næres af manglen på fællesskab og orientering i den samfundsmæssige tilværelse.

Fagbevægelsens svar på medlemskrisen synes i de mere bevægelige dele af den, som ikke blot tyer til udvidelse af serviceorienteringen, at være inspireret af den engelske fagbevægelses svar på Margaret Thatcher: En genoplivning af den lokalt organiserende aktivitet i bevægelsen. Det drejer sig om at komme ud på arbejdspladserne, være i direkte dialog med medlemmerne og i sin politik og aktivitet afspejle deres umiddelbare interesser. Det forekommer at være en god strategi, som fænger blandt de engagerede kadre i bevægelsen.

Den opfylder således et væsentligt krav til en folkelig modbevægelse: Den skal komme nedefra, være forankret i almindelige menneskers erfaringer og liv. Men den savner et fremadrettet perspektiv om et bedre liv og en bedre verden. Hvad stiller organisatoren op over for den utryghed i arbejdslivet, som han eller hun møder på arbejdspladsen og den afmagt, som folk føler i deres samfundsmæssige liv? Her kommer fagbevægelsen, ja hele arbejderbevægelsen til kort, for den har ikke noget svar på den globale kapitalismes skalten og valten med både menneskelige og naturlige ressourcer.

Man kan ikke forvente, at fagbevægelsen umiddelbart stiller sig op og råber: „Modvækst“. „Stop den fatale vækstspiral, skru ned for ambitionerne om øget forbrug!“ For den tænker, fodslæbende, stadig i det gamle økonomiske paradigme, hvor vækst også gav mere beskæftigelse. Men man kunne måske forvente, at den lyttede mere til medlemmerne og orienterede sig

mere realistisk mod de forandrede samfundsmæssige vilkår. For det første er der nu miljø- og ressourcemæssige grænser for, hvor meget 'kagen' kan vokse, for det andet er der mange tegn på, at væksten i de vestlige lande er blevet jobløs.

” For det første er der grænser for, hvor meget 'kagen' kan vokse, for det andet er der mange tegn på, at væksten i de vestlige lande er blevet jobløs.

Grønne job

Noget er der sket i fagbevægelsen. Hardy Hansen, SID's tidligere formand, der med støtte fra Svend Auken i miljøministeriet kortlagde muligheden for „grønne job“ i 90'erne, var den første, der tog miljøtruslen alvorligt. Tanken om på en gang at markere fagbevægelsen i miljøkampen og skabe ny beskæftigelse for medlemmerne har bredt sig. Noget herhjemme, men endnu mere i den europæiske fagbevægelse – ja, selv i USA's fagbevægelse – hvor man arbejder for øgede miljøkrav til produktionen og klart støtter det forslag om en „Green New Deal“, der blev lanceret af FN's miljøorganisation UNEP.

Bortset fra forbund i bestemte sektorer som bilindustrien, der er særlig ramt af krisen, tror fagbevægelsen i stigende grad på beskæftigelse gennem miljøinvesteringer.

Der foreligger da også en lang række undersøgelser af, hvorledes miljøkrav og grønne investeringer kan give beskæftigelse uden at belaste samfundsøkonomien. Den formentlig største undersøgelse af perspektiverne ved en grøn omstilling af økonomien er udført ved det amerikanske Cornell universitet for UNEP og ILO (*Green jobs: Towards decent work in a sustainable low-carbon world*, Cornell University, 2008). Denne undersøgelse dokumenterer, at en global omstilling til en mindre fossilt baseret og mere bæredygtig økonomi kan skabe et stort antal grønne job på tværs af en række sektorer og dermed blive en motor for udvikling. I Californien kæmper de fossilt baserede erhverv mod statens planer om miljøomstilling med argumentet om, at det vil koste job, mens andre, nyere erhverv påstår det modsatte.

Al Gore fremhæver i sin bog *Vores valg* de mange jobmuligheder, der ligger i en mere bæredygtig energiforsyning. Han tror på en grøn markedsøkonomi, den skal blot hjælpes på vej gennem omlægning af skatter og afgifter og investeringer i nye energiformer. Tim Jackson fra den engelske regerings „Commission for Sustainable Development“ er mere radikal og går direkte i kødet på den fatale produktions-forbrugs spiral i vækstmodellen. I rapporten *Prosperity without Growth* fremhæver han i modsætning til Gore, teknologiens uformåen i forhold til at sikre den øgede effektivitet i ressourceforbruget, der kan hamle op med fortsat økonomisk vækst. Hans søgen efter en makroøkonomisk model, der kan sikre

økonomisk vækst og social stabilitet uden samtidig at overbelaste miljøet ender resultatløst, men dermed sætter han præcist fingeren på det ømme punkt, nemlig selve „vækstmaskinen“. Derfor spørger han til sidst, om ikke det er selve tanken om en sådan maskine, den er gal med. For ikke alene truer denne maskine natur og miljø, den fører også bestandigt til højere arbejdsproduktivitet, hvorfor den uafslægt skaber arbejdsløshed.

Det er på dette centrale punkt, at fagbevægelsen kunne tænkes at have et andet bud, som ikke bare ville sikre beskæftigelse, men også kunne vende dens nedgang og stigende impotens til fremgang og betydning. Frem for at satse på fordeling af arbejdet, som svar på et vigende udbud af arbejde, handler det om satse på et andet og et bedre arbejde, som også skal være tilgængeligt for flere. Arbejdet skal måles på andet end dets rent kvantitative resultat, det skal også handle om dets kvalitet, herunder om det bidrager til et bæredygtigt samspil mellem menneske og miljø.

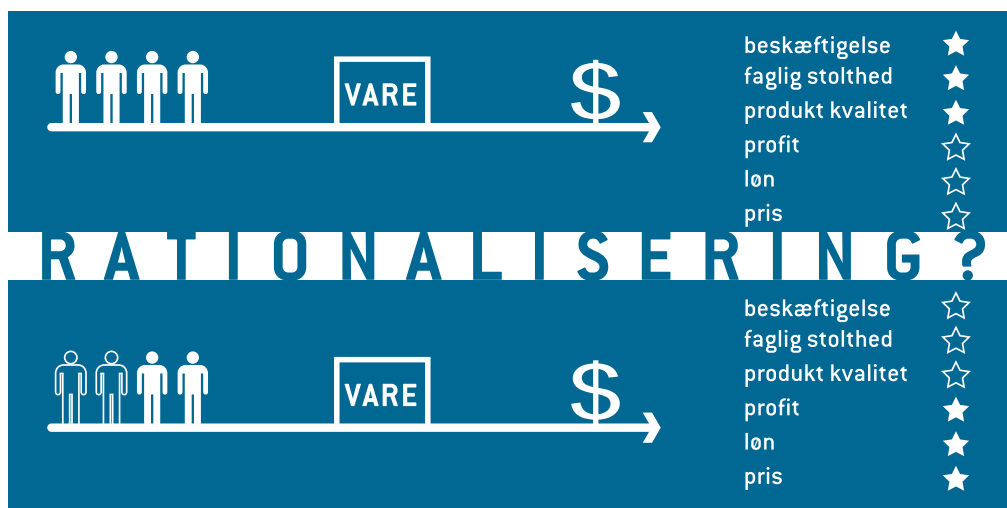
For et ordentligt indhold i arbejdet

Fagbevægelsen må og skal tænke beskæftigelse. Men i stedet for blot at begribe det som et resultat af vækst må den se det som et formål i sig selv, der må gå hånd i hånd med miljøhensyn. Den må så at sige ind i produktionens værksted. Selvom den måske ikke umiddelbart kan gå ind for „modvækst“, må den i hvert fald gå imod, at nogle lønmodtagergrupper arbejder mere og mere, samtidig med at flere og flere

udstødes. Den må kunne foreslå en vej til ikke blot at sikre jobbet for dem, der har et, men også nye og bedre jobs. Den kunne starte med at lytte langt mere til de ønsker, lønmodtagerne har om at lave et ordentligt stykke arbejde og forholde sig til den udbredte frustration over altid at blive presset på arbejdstempoet, blive målt på produktivitetresultater og ikke have tid til at lave ordentlig kvalitet i produktet, servicen eller omsorgen.

Forskning i psykisk arbejdsmiljø viser, at det er her årsagerne til stress, depressioner og udbrændthed ligger. Faktisk viste en LO-undersøgelse allerede i starten af 1990'erne, at medlemmerne vurderede værdien af et ordentligt arbejde højere end lønnen. Begge dele er imidlertid blevet udhulet under den nye „fleksible“ kapitalisme, hvor arbejdsgiverne under kodeordet „omstillingsparathed“ har gjort de ansattes arbejdsforhold mere usikre både i ansættelsesform, arbejdstid og måden at organisere arbejdet på.

Europæiske kortlægninger viser, at både arbejdsintensitet og jobautonomi har været stigende over en årrække, f.eks. gennem selvstyrende teams. Man kunne så tro, at jobautonomien kunne kompensere for det større pres, men et nærmere eftersyn viser, at det kun er i den helt umiddelbare arbejdsudførelse, de ansatte har fået mere at skulle have sagt. Virksomhederne har som middel til at øge produktiviteten delegeret kompetence og ansvar ned til den enkelte eller teamet, nogle har sågar fået „selvledelse“, samtidig med at arbejdskoncepterne i produktionen eller servicen er blevet stan-

Figur 2. Produktivetsmodellens evige rationaliseringer betyder stadig flere arbejdsløse, mere stress og lavere produktkvalitet.

dardiseret, og kontrollen centraliseret. „Du bestemmer selv, så længe du er en succes“, som en bankdirektør er citeret for i en nylig undersøgelse (Knudsen m.fl.: *Medarbejderdeltagelsens betydning for arbejdsmiljøets kvalitet*, Aalborg 2009). Kravene, som skal drive arbejdsproduktiviteten i vejret, involverer medarbejdernes totale ressourcer i virksomhedens interesse, også ud over arbejdstiden. Arbejdslivet er blevet grådigt og grænseløst.

” At lave et ordentligt stykke arbejde betyder for de fleste mennesker også at lave noget, der er nyttigt for andre.

At lave et ordentligt stykke arbejde betyder for de fleste mennesker også at lave noget, der er nyttigt for andre. Det er tvivlsomt, om det opleves som særligt nyttigt blot at skrabe profit hjem til sin virksomhed – eller rettere dem, der ejer eller har aktier i den, og som for øvrigt kan finde på at sælge den i morgen. Dengang man havde et job, hvor man byggede et godt skib eller et hus, der var værd at bo i eller kunne give børn, syge eller ældre den omsorg, de havde brug for, var der god mening i arbejdet. Men hvis du under pressede arbejdsforhold blot laver en lille del af et produkt, der i øvrigt bliver fremstillet i Kina, til et marked, der egentlig ikke har brug for det, mister du meningen med at gå på arbejde. Eller hvis du bare skal sikre den størst mulige patientomsætning, elevomsætning, passageromsætning, godsomsætning, pengeomsætning osv. uden

Figur 3. Fagbevægelsen har været med til at sætte forbrugsevnen som det ultimative mål for arbejdsindsatsen.

hensyn til kvaliteten eller nytten af det du laver, taber du også meningen af syne. I stedet søger folk en mening i forbruget. Pisket af politikere, medier og markedsføring sættes forbrugsevnen som målet for arbejdsindsatsen.

Meningen med arbejdet og livet omsættes til omfanget af materielle goder og ny-erhvervelser. Men det er en syg og uholdbar kompensation, og de fleste ved det godt.

Allerede Karl Marx havde fat i arbejdets skabende betydning for mennesker. Sociologen Richard Sennett har beskrevet, hvorledes den nye liberaliserede og globaliserede kapitalisme underminerer de traditionelle værdier og den håndværksmæssige eller professionelle stolthed, der trods alt kunne opretholdes under tidligere kapitalistiske produktionsformer. Men erfaringen om værdien af og glæden ved at kunne lave et ordentligt stykke arbejde er ikke forsvundet.

Det er erfaringen om uretfærdig behandling heller ikke, som sociologen Axel Honneth har vist.

Det er her, fagbevægelsen skal finde kraften til at tage kampen op mod kapitalens skalten og valten. En kraft som yderligere understøttes af, at flertallet af lønmodtagere ifølge mange undersøgelser godt er klar over, at det, de laver, langt fra er miljømæssigt holdbart. Hvis de fik lov, kunne og ville de ansatte gerne bidrage til at gøre deres arbejde og arbejdsplads grønnere: „Vi ville da ikke producere noget, vi ikke kunne drømme om selv at spise“ citerer Nielsen og Nielsen i Social Kritik således nogle ansatte i fiskeindustrien for at sige.

Heri ligger altså indholdet i den dialog, som fagbevægelsen skal ud og føre med medlemmerne på arbejdspladserne. I diskussionen af hvordan arbejdets indhold og mening kan generobres, og hvordan folks

kreative evner kan udnyttes til at øge den samfundsmæssige nytte af arbejdet, åbnes der et perspektiv om et bedre liv og en anderledes verden, som kan få medlemmerne til at lytte og tro på, at det nytter at engagere sig. Afmagtsfølelsen og rodløsheden er stor på arbejdspladserne, men troen på fællesskabet er der stadig, som den nyeste undersøgelse af fagbevægelsens medlemmer viser (Bild m.fl.: *Arbejdsliv og politik*, 2007). Fagbevægelsen kan give lysten til fællesskab orientering og være katalysator for at medlemmernes utilfredshed og indignation rettes mod konstruktive forbedringer af arbejdets mening og kvalitet. Hvis fagbevægelsen forstår at håndtere dette, har den et potentiale til at blive en vigtig medspiller i den kamp om økonomiens indretning, som uvægerligt vil komme, efterhånden som resourcekrisen spidser til, og den økonomiske vækst kaster mindre og mindre arbejde af sig. Den kan dermed sikre, at der skabes en mere attraktiv modbevægelse til kapitalens tøjlesløshed end fremmedhadet.

Et potentiale for mobilisering af medlemmerne

Bevægelsen skal komme fra neden, fra de ansattes egne erfaringer, forslag og initiativer, som skal næres og støttes af fagbevægelsen. At give arbejdet ny mening og indhold rummer et potentiale, der kan mobilisere de fleste lønmodtagere, fordi det udgør så stor en del af deres liv. Arbejdets kulturelle betydning kan ikke undervurderes, hverken i tidligere epoker eller i dag. For den enkelte er det foruden en livsnødvendighed også en

(mulig) skabende aktivitet med mulighed for selvrealisering, personlig udvikling og mening samt en social samværs- og dannelsesform, der er afgørende for identitet og selvværd. Noget som forbrugerkulturen på ingen måde kan erstatte.

Omvendt er der ikke tvivl om, at de fleste på dagens arbejdsmarked bliver presset til at arbejde mere, end de egentlig har lyst til. Ifølge en undersøgelse fra 2008 (IFKA) ønsker 73% „kortere arbejdstid“ frem for „højere indtægt“ (IFKA-Analyse 2008). Kortere arbejdstid, så vidt muligt tilpasset folks individuelle behov, bør således være en del af fagbevægelsens strategi, og det er et oplagt svar på produktivitetsræset på arbejdspladserne, at rationaliseringsgevinster i stedet for øget indkomst og forbrug omsættes til nedsat arbejdstid. USA er det klareste eksempel på det modsatte. Her er arbejdstiden i gennemsnit øget konstant siden 1970'erne. Når fagbevægelsen i foråret 2010 lidt nølende sagde ja til S-SF-planen om at forlænge arbejdstiden med 12 minutter dagligt, var det nok mere ud fra ønsket om at komme på banen i det politiske spil end ud fra troen på, at det var medlemmernes ønske.

Men det er samtidig vigtigt at fastholde kampen for andre former for beskæftigelse, både fordi der er en mængde samfundsnyttige opgaver, der skal udføres, og fordi en masse, der står uden arbejde i dag, har brug for det. Måske svarer folk, at de vil arbejde mindre, fordi de i virkeligheden er utilfredse med arbejdets indhold, og det kan også være årsagen til, at så mange vælger en

2007

25% uden arbejde

stressede **12%**

Figur 4. I 2007 var ca. 25% af arbejdsreserven uden arbejde, mens 12% af alle mellem 25-66 år led af stress i hverdagen. Kilde: Danmarks Statistik og Sundhedsstyrelsen 2007.

tidlig efterløn.

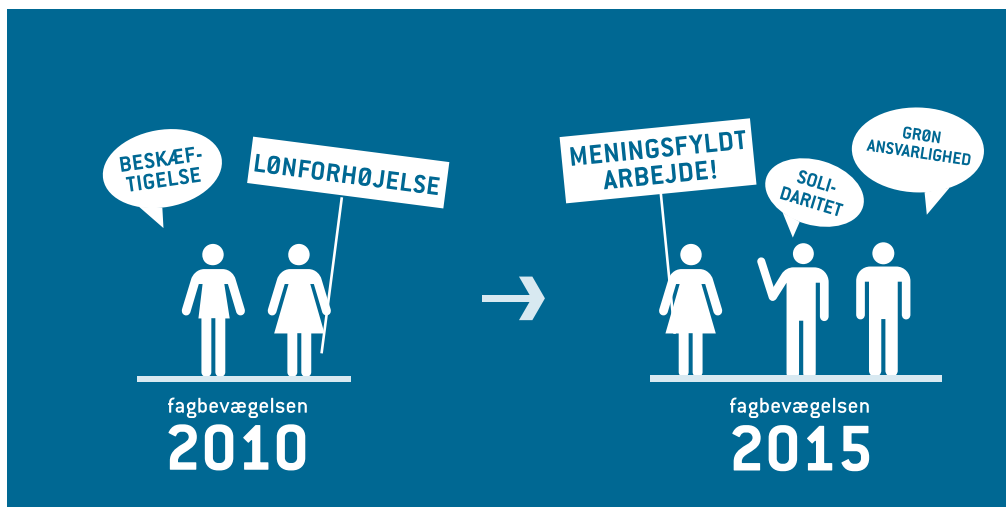
Inde i folks hoveder ville det være en kulturel kortslutning, hvis det at arbejde blev gjort til noget ligegyldigt, underordnet udfoldelsen i fritiden eller som borger i samfundet. Folks behov for arbejde, også erhvervsarbejdet, skal tages alvorligt, men det skal være et ordentligt og meningsfyldt arbejde. Hverken tanken om at arbejde mere eller fordele krisens byrder gennem nedsat arbejdstid uden at ændre ved arbejdets indhold er farbar.

En ny beskæftigelsespolitik i fagbevægelsen, som også er en politik for et nyt indhold i arbejdet, vil betyde, at der bliver plads til en god del af de mange, som er udstødt fra arbejdsmarkedet, netop fordi de ikke kunne holde til det meningsløse tempo. Flere og flere får for lidt tid, mens andre får for meget tid. Omkring hver femte i den erhvervsaktive alder står i dag uden arbejde.

Den aktuelle arbejdsmarkedspolitik retter sig alene efter virksomhedernes behov. „Vi brænder violiner for at holde dampmaskinerne i gang!“ siger sociologen Ulrich Beck og tilføjer: „De mest værdifulde menneskelige og naturlige ressourcer ødelægges for at holde et ikke længere fremtidsdueligt beskæftigelsesmaskineri i gang“.

Nye rammer for beskæftigelsen og arbejdets indhold

Et af de vigtigste mål for en ny beskæftigelsespolitik må være at få gjort op med produktivetsræset og rationaliseringshysteriet ikke mindst i den offentlige sektor, hvor en stor del af det samfundsnyttige arbejde bliver udført. Produktivetsmålinger og kontrol smadrer simpelthen de offentligt ansattes lyst til at udføre et ordentligt stykke arbejde, som alles velfærd er så afhængig af. Hjemmehjælpernes udførelse af egne

Figur 5. At se fagbevægelsen som katalysator for lønmodtagernes ønske om et ordentligt arbejde med mening i er en videreførelse af dens egentlige opgave: At sikre ordentlige og retfærdige arbejdsforhold under nye, historiske vilkår.

gøremål i arbejdstiden er nok det klareste udtryk for protesten imod det.

Men det kan også godt være, at arbejdet med at restaurere naturen, forbedre den kollektive transport og tage sig af syge og ældre ikke nødvendigvis skal udføres af kommune eller stat, men af nye strukturer og organisationer, som arbejder på et ikke-profitgivende grundlag. Denne „tredje sektor“, også kaldet „socialøkonomien“, udviser i andre lande et væld af forskellige organisationsformer. I Danmark har vi tidligere været gode til at oprette almennyttige foretagender, der gav os vand, elektricitet, uddannelse og meget mere. På denne måde kunne der skabes mange job. Derfor er det så vigtigt, at fagbevægelsen er en del af den modbevægelse, der skal sikre et socialt alternativ til vækstøkonomiens nedtur og i sidste ende forankre økonomien i samfun-

net igen. Det er ikke nogen naturlov, at et ordentligt arbejde med ordentlige rammer i form af lovbestemmelser eller overenskomster skal foregå i enten privat eller offentligt regi. Det kan også ske i regi af almennyttige selskaber, andelsforeninger mv.

” En ny og bæredygtig beskæftigelsespolitik kræver et begreb for arbejdsproduktivitet, der inkluderer kvaliteten af det udførte arbejde.

En ny og bæredygtig beskæftigelsespolitik kræver et større opgør med hele den

økonomistiske tænkemåde, der præger de politiske institutioner i dag. Det kræver et nationalregnskab, der ikke blot måler på økonomiske processer, uanset om de har samfundsmæssig nytteværdi eller ej, og det kræver et begreb for arbejdsproduktivitet, der inkluderer kvaliteten af det udførte arbejde. Den sociale stabilitet i samfundet kræver beskæftigelse. Beskæftigelse i en økonomi, som er underlagt kapitalens og især finanskapitalens herredømme, kræver økonomisk vækst i et ikke længere muligt omfang. Der er ikke anden vej for fagbevægelsen end at kæmpe for en anden udvikling, som indebærer bæredygtigt og socialt nyttigt arbejde. Det kan godt være, at nye job indenfor disse områder bliver til en lavere løn end hidtil, men det samme vil ske, hvis vi vælger at fortsætte ad det nu-

værende spor. Det vil også medføre mindre forbrug og skade vækstspiralen, men den skal der under alle omstændigheder findes et alternativ til.

Den foreslåede nye strategi for at opretholde beskæftigelsen vil til gengæld kunne skabe mere meningsfulde jobs og et bedre arbejdsliv, hvorfor den vil kunne retablere fagbevægelsen i en vigtig samfundsmæssig rolle. At se fagbevægelsen som katalysator for lønmodtagernes ønske om at bevare eller få et ordentligt arbejde og få mere mening i det er ikke en omtænkning af fagbevægelsens grundlæggende berettigelse og funktion. Det er snarere en videreførelse af dens egentlige opgave: At sikre ordentlige og retfærdige arbejdsforhold under nye historiske vilkår.

Anbefalet videre læsning

Kurt Aagaard Nielsen og Birger Steen Nielsen: *En solidarisk økonomi*. Social Kritik nr. 112, 2007.

Tim Jackson: *Prosperity without growth: the transition to a sustainable economy*, Sustainable development commission UK, 2009.

Al Gore: *Vores valg*. Information, 2009.

Richard Sennett: *Det fleksible arbejde*. Hovedland, 1999.

Richard Sennett: *Den nye kapitalisme*. Hovedland, 2007.

Axel Honneth: *Kampen for anerkendelse*. Reichelt, 2007.

Ulrich Beck: *Fagre nye arbejdsverden*. Reitzels, 2002.